

Boerderij in de klas

Provincie
Antwerpen

Hallo juf of meester

Als jullie niet naar de kinderboerderij kunnen komen, dan brengen wij de kinderboerderij naar jullie. We nemen je mee op pad op de boerderij!

We hebben verschillende filmpjes gemaakt van de boerderij en van de dieren. Bij elk dier hoort een fiche met waarnemingsopdrachten en verdiepende doordenkers. Daarnaast vind je ook nog een uitgebreide spelletjeslijst die je in de klas kan gebruiken. Je kan hierdoor zelf kiezen wat je wil laten zien en met de leerlingen wil bespreken.

Wil je nog meer beleving, dan kan je een zakje boerderij- materiaal op de kinderboerderij komen afhalen. Mail dan naar educatie.antwerpen@provincieantwerpen.be om een zakje te reserveren en af te halen.

Kom jij graag met je klas op onze facebookpagina, nieuwsbrief of instagram? Mail ons dan een leuke foto van je klas tijdens 'boerderij in klas'.

Veel plezier

Het boerderij-team

Dat mondmasker komt hier soms goed van pas. Groetjes van de boer!

Geiten

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Hoeveel poten heeft een geit?

Een geit heeft vier poten. Onderaan de poten zitten hun hoeven of klauwen.

Welke kleuren heeft een geit?

Geiten kunnen veel verschillende kleuren hebben zoals wit, bruin, grijs, zwart of gevlekt.

Wat valt je op aan hun ogen?

Als een geit zijn kop naar de grond brengt om te grazen, veranderen zijn pupillen. De horizontale pupillen komen dan verticaal te staan. Geiten kunnen hun ogen wel 50 graden draaien. Hun pupillen blijven zo gelijk aan de grond. Dankzij hun horizontale pupillen kunnen geiten ook opzij kijken, zonder hun kop te bewegen. Hun blikveld is bijna 360 graden. Ze kunnen zelfs zien wat er achter ze gebeurt.

Wat hebben ze op hun hoofd?

Geiten hebben hoorns op hun hoofd. Hoe langer de hoorns, hoe ouder de geit. Aan de hoorns kun je niet altijd zien of het een mannetje (bok) of een vrouwtje (geit) is. Bij sommige rassen hebben alleen de mannetjes hoorns, maar bij andere rassen hebben mannetjes en vrouwtjes allebei hoorns. De vorm van de hoorns verschilt per ras.

Wat hangt er aan hun kin?

Aan hun kin hangt een sik, bokken en geiten kunnen allebei een sik hebben.

Wat eten geiten?

Geiten zijn herkauwers die het liefst van al wandelend hier en daar een hapje eten. Ze lusten graag gras en hooi, ook twijgen en bladeren staan op het menu. Maar als ze daar niet bij kunnen, kauwen ze ook gerust op je kleren of op velletjes papier. Voordat geiten iets opeten, raken ze het eerst aan met hun gevoelige lippen. Daarna proeven ze het. Als ze het lekker vinden, eten ze het op.

Hoe noem je het geluid dat een geit maakt?

Het geluid dat de geiten maken noem je mekkeren. Er is een verschil tussen het blaten van een schaap en het mekkeren van een geit. Schapen zeggen 'Baah' en geiten zeggen 'Mèèh.'

Hoe zie je of het een mannetjes- of vrouwtjes geit is?

Het verschil tussen een mannetjesgeit en een vrouwtjesgeit is niet moeilijk te zien. De mannetjes hebben een grote sik en zijn een stuk groter dan de vrouwtjes. De vrouwtjes zijn duidelijk te herkennen aan hun uiers. Mannetjes en vrouwtjes zoeken elkaar in de herfst op om jonge geitjes te maken, dit noemen we paren.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Wat kan je van een geit gebruiken (basisbehoefte)?

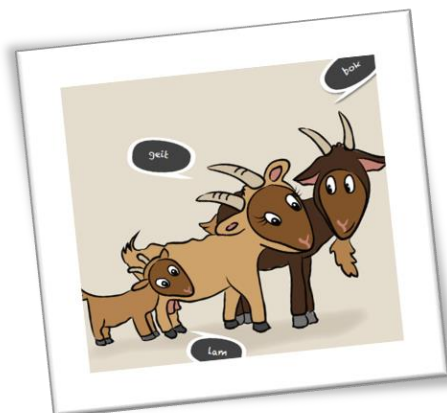
Van een geit kan je de melk drinken. Van de melk kunnen we ook heerlijke geitenkaas maken. Ook het vlees van een geit kunnen we opeten. Van de huid van een geit wordt leder gemaakt, dit geitenleder kan dan gebruikt worden voor het maken van bijvoorbeeld handschoenen, schoenen en andere accessoires.

Wat zijn die twee bolletjes die aan hun hals hangen?

Sommige geiten hebben onderaan hun kin twee bolletjes hangen, dat zijn lurven.

Waarom vechten geitjes soms?

Geiten leven het liefst in een groep, een groep geiten noem je een kudde. In een groep heerst er een rangorde en één geit is de baas. De mannetjesgroep en de vrouwtjesgroep hebben hun eigen leider. De geit die de baas is, mag meer dan de anderen. De leider mag bijvoorbeeld als eerste eten en krijgt de beste plekjes om te liggen. Maar de leider heeft ook een belangrijke taak. Hij of zij beschermt de kudde tegen gevaar. Geiten zijn de hele tijd bezig met de rangorde binnen de groep te bepalen of te bevestigen. Een blaadje dat van een boom op de grond valt, kan voor geiten al een reden zijn om te vechten. Geiten verwonden elkaar hierbij niet.

Schapen

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Zie jij wie het mannetje is?

Op het filmpje zie je duidelijk het grote mannetje en de kleinere slankere vrouwtjes.

En zie je verschillen tussen het mannetje en het vrouwtje?

Bij schapen wordt het mannetje een ram genoemd, het vrouwtje een ooi en het jong een lam. Ooien hebben onder hun buik, bij de achterpoten een uier waarin melk voor de lammetjes zit.

Welk soort vacht hebben ze?

Schapen hebben een vacht van wol.

Hebben ze een staart?

Ja, schapen hebben een staart. Het verschilt per schapenras hoe lang deze staart is, de staart kan bij sommige rassen heel lang worden.

Wat valt je op aan hun ogen?

De ogen van schapen zijn anders dan die van mensen. Hun pupil is niet rond, maar ovaal en breed.

Wat hangt er aan hun oren?

Aan hun oren hangt een soort 'oorbel' met een nummer erop, dit is een oormerk. Alle schapen op de boerderij hebben een eigen nummer. In die 'oorbel' zit ook een chip. Dat is een mini-computer waar informatie over het schaap op staat. Bijvoorbeeld hoeveel lammetjes het schaap al kreeg of over ziektes die het schaap heeft gehad.

Wat eten schapen?

Schapen zijn herkauwers. Schapen die in de wei lopen eten gras. Dat noemen we grazen. Schapen die op stal staan, eten hooi (dat is gedroogd gras). Schapen houden ook van kruiden zoals klavers, distels, paardenbloemen en weegbree in het grasland.

Hoe noem je het geluid dat een schaap maakt?

Het geluid dat een schaap maakt, noem je blaten. Er is een verschil tussen het blaten van een schaap en het mekkeren van een geit. Schapen zeggen 'Baah' en geiten zeggen 'Mèèh.'

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Wanneer worden de schapen geschoren?

In de zomer worden de schapen geschoren. Schapen scheren is niet makkelijk. De schaapscheerder moet het schaap stevig vasthouden en ervoor zorgen dat de wol in één stuk van het schaap afkomt. Er moet ook nog een beetje wol voor het schaap overblijven. Als het schaap helemaal naakt geschoren wordt, krijgt hij het hartstikke koud!

Wat kan je van een schaap gebruiken (basisbehoefte)?

Schapen worden nu nog steeds gebruikt voor hun wol, het vlees, de melk en de mest. De mest van het schaap wordt op het veld gebruikt als voeding voor groenten/planten.

Wat kan je met de wol van een schaap doen?

Als de wol van het schaap is geschoren, wordt die schoongemaakt en uitgekamd in een machine. Vroeger werd voor het uitkammen van de wol een kaardmolen gebruikt. Na het schoonmaken wordt de wol tot draad gesponnen. Daarmee kan je breien, haken en weven.

Wat kan je met de huid van een schaap doen?

Van de huid van een schaap wordt leder gemaakt. Dit schapenleder kan gebruikt worden voor het maken van bijvoorbeeld meubels, jassen, handschoenen en andere accessoires.

Waarom leeft een schaap graag in groep?

Schapen zijn zeer sociale dieren, ze leven het liefst in een kudde. Schapen die alleen leven, zijn eenzaam en ongelukkig. Ze gaan vaak zenuwachtig op zoek naar soortgenoten. Een kudde bestaat vaak uit meerdere vrouwtjesschapen, die noem je ooiën. Er zijn niet altijd mannetjes bij. Een mannetjesschaap noem je een ram.

Waarvoor worden schapen vandaag nog gebruikt?

Schapen worden niet alleen gebruikt voor hun producten zoals: wol, melk, kaas en vlees. Ze kunnen ook een belangrijke rol spelen voor onze natuur en cultuur. Schapen worden vaak gebruikt om de natuur te onderhouden. Zo worden schapen gehouden voor de begrazing van heidelandschappen en plekken waar niet met machines gemaaid kan worden. Bovendien worden schapen vaak gebruikt als offerdier bij het jaarlijkse Offerfeest. Het Offerfeest wordt ook wel eens 'schapenfeest' genoemd, dit is het belangrijkste feest van de islam.

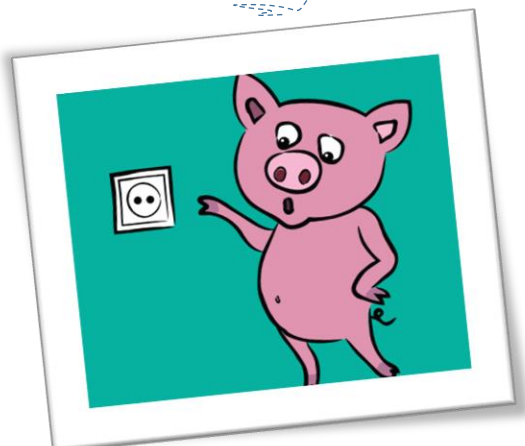
Howe herkennen ze elkaar?

Een groot deel van de communicatie tussen schapen gebeurt visueel: lichaamshouding, stampen, vluchten, enz. Schapen herkennen individuen aan het gezicht, maar geur is ook belangrijk. Elk schaap heeft een eigen geur waaraan het kan worden herkend. Ook een

kudde schapen blijkt een specifieke geur te hebben. Schapen zijn in staat om lange tijd veel verschillende schapen en mensen te herkennen.

Varkens

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Welke kleur heeft een varken?

Een varken is roze. Omdat varkens graag in de modder rollen, lijkt het soms alsof ze een beetje bruin of grijs zijn. Sommige soorten zijn roze met zwarte vlekken.

Wat voor staart heeft een varken?

Een varken heeft een krulstaart. De varkens op de boerderij hebben een afgeknipte staart. Dit is om ervoor te zorgen dat varkens die op een grote (vlees) boerderij met veel varkens in een kleine ruimte samenleven elkaars staart niet afbijten.

Waaraan zie je of het een mannetje of vrouwtje is?

Een vrouwtjesvarken herken je aan de spenen (tepels) onderaan de buik. Een vrouwtjesvarken noem je een zeug, een mannetjesvarken een beer en een jong een big.

Waarom heeft een varken zoveel tepels?

Een zeug heeft aan haar uier tussen de 10 en 14 tepels. Dit komt omdat een zeug per keer soms wel 18 biggetjes kan krijgen. Als er meer biggetjes worden geboren dan een zeug tepels heeft, wordt het een strijd tussen de biggetjes om bij de mama melk te kunnen drinken.

Heeft een varken een vacht?

Een varken heeft een schubachtige huid met haren erop.

Waarom wroeten varkens met hun snuit door de modder?

Ze wroeten met hun snuit in de grond op zoek naar plantaardig voedsel, insecten en andere kriebeldiertjes. Varkens zouden de hele dag door kunnen eten...

Waarom rollen varkens zo graag door de modder?

Varkens houden ervan om een modderbad te nemen. Dit doen ze om af te koelen en om insecten te verjagen. Als de modder opdroogt en van hun huid afgaat, gaan de insecten mee. De modder helpt ook om hen te beschermen tegen de zon, anders zou hun velletje verbranden.

Wat eten varkens?

Varkens zijn net als mensen alleseters. Als een varken niet aan het rusten is, gaat hij met zijn snuit op zoek naar eten. Varkens in de vrije natuur eten eigenlijk alles, zowel planten als vlees. Een varken eet allerlei soorten groenvoer zoals plantenwortels, paddenstoelen, gras en fruit. Maar een varken eet ook insecten en kikkers. Varkens die voor het vlees gehouden worden, krijgen brokken en pap te eten om zo groot mogelijk te worden.

Hoe noem je het geluid dat een varken maakt?

Het geluid dat een varken maakt, noem je knorren. Varkens communiceren door te knorren, hiervoor hebben ze wel 26 verschillende geluidjes.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Wat zou je van een varkens kunnen gebruiken om van te kunnen leven (basisbehoefte)?

Vaak worden varkens voor hun vlees gehouden. Maar dit is niet het enige wat je van een varken kan gebruiken. Zo wordt van varkensbotten gelatine gemaakt, dat is een ingrediënt dat je in veel snoepjes kan vinden (bvb gummibeertjes). Ook de haren van een varken worden gebruikt: bijvoorbeeld voor het maken van kwasten en penselen.

Kan je vlees van een varken eten?

Het vlees van een varken kan je eten. Maar niet alle mensen eten varkens, dit kan met geloof of cultuur te maken hebben. Varkensvlees mag volgens het joodse en islamitische geloof bijvoorbeeld niet gegeten worden omdat het niet halal is.

Denk je dat varkens intelligent zijn?

Varkens zijn hele slimme dieren. Ze communiceren door te knorren, hiervoor hebben ze wel 26 verschillende geluidjes. Ze kunnen zichzelf ook kunstjes aanleren, zoals het openen van een hekje.

Koeien

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Hoeverveel tenen heeft een koe aan één poot?

Een koe heeft aan elke poot twee grote tenen (klauwen) en twee kleine (bijklauwen). Dat noemt men gespleten hoeven.

Welke kleuren kan een koe hebben?

Koeien kunnen wit, bruin of zwart zijn. Ze kunnen vlekken hebben of helemaal één kleur. Bruine koeien noemen we niet bruin, maar rood. Bruine koeien die bruine plekken hebben noemen we roodbont of wit-rood. Sommige koeien hebben langere haren dan anderen, dit hangt af van het soort koe.

Wat eten koeien?

Als de koeien in de zomer op de weiden staan eten ze vers gras. Als ze in de stal staan eten ze hooi, dat is gedroogd gras. Verder krijgen ze aanvullende voeding: koeienkorrels met vitaminen en groenten uit de tuin, zoals bieten.

Welk geluid maakt een koe?

Koeien kunnen stevig loeien.

Hoe groot is een koe?

Gebruik een meter om te kijken hoe groot een koe is. Een gemiddelde koe is 2,6 meter lang en heeft een schoft (rug) van 1,5 meter hoog.

Hebben koeien horens?

Ja, zowel koeien als stieren hebben horens. Als ze klein zijn moet je goed kijken om ze te vinden. Het zijn dan kleine knobbeltjes net boven de oren. De horens groeien mee als ze ouder worden. De meeste koeien die je ziet hebben geen horens, die zijn er afgehaald toen ze klein waren.

Hoe heet een mannelijke koe en een vrouwelijke koe?

Een vrouwelijke koe noem je een koe en mannelijke koe noem je een stier.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Koeien vinden we overal ter wereld terug. Hoe komt dat?

Koeien geven de mens melk en vlees. De meeste boerderijen kiezen ervoor om ofwel melkkoeien of anders vleeskoeien te houden. De melkkoeien worden dagelijks meerdere malen gemolken. Deze melk wordt uiteindelijk de melk die wij drinken bij ons ontbijt, koffie, ... Daarnaast hebben we ook vleeskoeien. Als de koe voldoende groot is wordt ze geslacht en komt het vlees in de winkels. Denk maar aan hamburgers, steaks,...

Hoeveel melk geeft een koe ?

Een melkkoe geeft gemiddeld 27 liter melk per dag of zo'n 8000 liter per jaar.

Was de koe ooit de helper van de mens om het veld te bewerken?

Zeer zeker. Koeien waren lange tijd de helper van de mens om het veld te bewerken, net als paarden. Soms werden ook stieren gebruikt, die werden dan gecastreerd (dat noem je een os). Het rund had dan nog meer kracht om een werktuig te trekken, bijvoorbeeld een ploeg. Nu gebruiken we in ons land voor deze zware taken een tractor, maar ooit was er een tijd waarin er nog geen tractors bestonden. In sommige werelddelen, waar veel bergen zijn, gebruiken ze nog steeds dieren om het land te bewerken. De dieren kunnen in het landschap makkelijker bewegen dan een voertuig.

Zijn sommige koeien heilig?

Volgens het hindoegehoof zijn koeien heilig. De koe is voor hen heilig omdat ze de mens voorziet van melk en werkkraft op het platteland. Volgens vele hindoes zou de mens zonder de koe geen bestaansrecht hebben gehad.

Erf

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Welk werk doet de boer?

De boer regelt alles op de boerderij. Hij of zij zorgt voor de dieren: eten en water geven, stallen of hokken proper maken. Verder verzorgt de boer de tuin: zaaien en planten van gewassen, verzorgen van de planten, het oogsten, het netjes houden van het terrein en werkplaatsen.

Wat heb je gezien op het erf?

Som op wat je zag op het filmpje: de poort van de boerderij, de boer, de tractor, de waterput,...

Wat is het verschil tussen een schuur en een stal?

Een stal is het huisje van de dieren, dit is de plek waar de dieren staan. Een schuur is de plek waar het materiaal van de boer staat.

Wat zag je in de stal?

Boerin Nicole gaf de koeien eten, de koeien eten hooi. In de stal zag je ook stro, hier slapen de koeien op.

Waarvoor dient de waterput?

Vroeger was er geen stromend water uit de kraan. Dan moesten de mensen naar de waterputten stappen en water uit de put halen. Ze lieten een emmer aan een touw in de put vallen en zo konden ze het water uit de grond ophalen. Het water dat nu uit onze kraan komt, komt nog steeds uit de grond. Het wordt opgepompt en gezuiverd en nadien stroomt het door onze waterleidingen.

Waar slapen de dieren?

Dieren slapen op een bedje van stro (stengels van de graanplanten, meestal tarwe). Met de letter S van Slapen.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Wat is het verschil tussen een kinderboerderij en een gewone boerderij?

De kinderboerderij is er speciaal voor de kinderen en ook grote mensen om meer over de dieren en de moestuin te leren. Een gewone boerderij heeft meestal maar één of twee diersoorten. Er zijn dan heel veel dieren van dezelfde soort. De dieren worden gehouden om de producten die we ervan krijgen te kunnen verkopen. Zo zorgt de boer voor ons eten. De boeren verkopen de producten van de dieren of tuin: eieren, melk, vlees, groenten. Deze producten komen uiteindelijk in de winkel en bij ons thuis terecht.

Welke soorten boerderijen zijn er?

Er bestaan industriële en biologische boerderijen. Beiden boerderijen zorgen voor eten voor mens en dier. Industriële boerderijen hebben vaak meer dieren op een kleinere oppervlakte, bij biologische boerderijen zijn er richtlijnen die meer gericht zijn op het welzijn van de dieren en de natuur (bijvoorbeeld: minder gifstoffen gebruiken bij het telen van groenten, meer plaats voor elk dier in de stal, minder preventieve medicijnen gebruiken,...)

Pluimvee

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Waar slapen deze dieren?

Kippen, kalkoenen en pauwen slapen graag op een stok. Hoe hoger hoe beter. Dat is het veiligst als je in het wild leeft. Hoog in de boom... daar kan de vos niet zo goed bij. Of het nu een stok of een tak is, ze vallen daar tijdens het slapen niet af. Ze kunnen zelfs op één poot slapen.

Hoe heet een mannetje en hoe heet een vrouwtje?

Mama is een hen, papa een haan en kleintje een kuiken.

Welk geluid maakt een mannetjes kalkoen?

Het geluid van het mannetje is het meest opvallend. Die maakt een geluid dat we klokken noemen. Het is heel leuk om na te doen. Probeer het maar eens.

Zie jij een verschil tussen de mannetjes en de vrouwtjes?

De haantjes zijn net iets groter dan de hennen. Meestal hebben de hanen een mooiere en grotere staart. Ook de kam op hun kop, de oorlellen en kinlellen zijn groter en opvallender van kleur. Meestal hebben ze fellere kleuren of blinken hun veren net iets meer. Ze hebben ook sporen. Dat zijn scherpe uitsteeksels aan de binnenzijde van hun poten. Die dienen om zich te verdedigen.

Kunnen ze wel vliegen?

Het zijn allemaal vogels maar ze kunnen niet zo heel goed vliegen. Een stukje laag over de grond fladderen of naar boven in een boom, dat lukt nog wel.

Hoe heet het geluid van een kip?

Een haan kraait. Kippen en ook de haan kakelen heel wat af. Van zachtjes tokken tot heel luid kakelen. Dat doen ze de ganse dag door om met elkaar te praten. Net zoals bij mensen zijn er kippen die veel kakelen en andere die wat stiller zijn.

Wat geeft een kip/kalkoen/pauw ons?

Eitjes, vlees en veren.

Wat eten ze graag?

Gras, graantjes, keukenafval (restjes van groenten en fruit, gekookte aardappeltjes, spaghetti...) en af en toe een lekkere regenworm, slak of kever. Het zijn echte goede opruimers.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Wat is een pikorde?

Dat is een rangorde binnen een groep kippen. Er zijn kippen die hoger in rang zijn en daardoor meer rechten hebben (hoger op stok slapen en het beste eten krijgen). De kippen die lager staan worden door de kip boven hen op de kop gepikt. Normaal is dit meer een tik van "ik eerst" of "dat is van mij". De kip onderaan de ladder heeft een beetje pech maar wordt wel in bescherming genomen door de haan.

Hoeveel plaats heeft een industriële kip en hoelang leeft ze?

Kippen worden sinds 2012 in Europa gelukkig beter behandeld dan vroeger. Maar het kan zeker nog beter. Een industriële kip zit met maximaal 25 andere kippen op 1 m². Veel plaats heeft ze dus niet. Elke kip heeft een plekje van één A4 'tje (zo groot als je blad). Ze komen niet buiten en zien dus nooit daglicht. Als ze 42 dagen oud zijn, worden ze geslacht.

Hoeveel plaats heeft een bio-kip en hoe leeft ze?

Biologische kippen kunnen minstens één derde van hun leven vrij naar buiten. Ze krijgen voldoende ruimte om binnen én buiten hun natuurlijke kippengedrag te uiten: ze kunnen voedsel zoeken, scharrelen, stofbaden nemen, ... Concreet is er in de stal 1 m² per 6 kippen beschikbaar én buiten krijgt iedere kip minstens 4 m². Buiten moet er genoeg begroeiing zijn (struiken, bomen, gras, kruiden) zodat er voldoende afleiding is en ze kunnen schuilen tegen de zon of de regen. Een bio-kip heeft daglicht in de stal en eet biologisch voeder. Ze leeft 70 tot 81 dagen voor ze geslacht wordt.

Hoe kan je zien aan het ei in de winkel hoe de kip geleefd heeft?

Op je eitje staat een nummer die gaat van 0 tot 3. De 0 verwijst naar een bio-kip. Die heeft dus het meeste ruimte gekregen en de meest natuurlijke omgeving. Hoe hoger het cijfer, hoe minder goed het leven dat de kip heeft gehad. Dus minder plaats, minder of geen natuurlijk licht en een korter leven.

Waar komt het ei uit?

De kip heeft maar één gaatje waar alles uitkomt, zowel de uitwerpselen als het ei. Dit heet de cloaca.

Hoeveel dagen moet een kip broeden?

De kip broedt 21 dagen op haar eieren. De eieren moeten heel de tijd warm blijven. Als de kip haar nest verlaat, zal het kuiken in het ei stoppen met groeien.

Konijnen

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Is er een verschil tussen hun voor- en achterpoten?

De voorpootjes zijn kort, die zijn handig om te graven. De achterpoten zijn heel wat langer! Die kunnen ze goed gebruiken om te rennen en te springen.

Heeft een konijn een staart?

Konijnen hebben een kort staartje, ook wel eens pluim genoemd. De onderkant is lichter van kleur. Daar is een reden voor: als ze wegrennen is dit heel zichtbaar, waardoor de andere konijnen verwittigd worden.

Maakt het konijn een geluid?

Neen, een konijn maakt geen geluid, tenzij het door een roofdier worden gegrepen. Dan kan het heel hard krijsen.

Hoe waarschuwen ze hun vrienden als er gevaar is?

Bij gevaar kan het konijn met zijn achterpoten trommelen om de anderen te verwittigen. Ook zijn staartje valt op als hij begint te rennen. Zo ziet elk konijn dat het tijd is om weg te rennen.

Hoe heet de papa en mama konijn? En hoe heet het kleintje?

Mama konijn heet voedster, papa heet rammelaar en het kleintje heet lamprei of kitten.

Wat eten ze graag?

Konijnen eten meestal gras, klaver, alfalfa (dat is een soort gras) en hooi. Maar ook groenten vinden ze heel lekker. Worteltjes, spruitjes, kool, erwten, bloemkool, rapen, knollen.... Daarom moeten we onze moestuin goed beschermen tegen konijnen. Anders gaan ze lopen met het eten van de boer.

Hoe ziet hun kaka er uit?

Het zijn kleine donkere bolletjes. Net smarties, maar dan enkel de bruine.

Waar leeft een konijn meestal?

Onder de grond. Konijnen graven holen onder de grond om in te wonen. Daar voelen ze zich veilig en beschermt.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Waarom eet een konijn zijn keutels op?

Dit is een soort van herkauwing in twee fasen. Na de eerste vertering eet het konijn de keutels op. Zo gaan die nog eens door heel het verteringssysteem waardoor alle noodzakelijke voedingsstoffen eruit worden gehaald.

Leven ze ook in het wild?

Ja, konijnen leven nog altijd in het wild. Een wild konijn heeft meestal een grijs-bruine vacht om zich goed te kunnen verbergen voor vijanden. De gevlekte of witte konijnen die je soms in parken ziet, zijn tamme konijnen die mensen hebben achtergelaten. Een beetje fastfood voor de vos: snel en gemakkelijk te pakken.

Paarden, pony's en ezels

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Wat zijn de verschillen tussen een paard en een ezel. Noem er zeker 3 op...

Een groot verschil is de kleur. Onze ezels zijn grijs en hebben een zwarte streep op hun rug (aalstreep). Ze zijn ook wat kleiner dan onze paarden. De oren van de ezel zijn groter en hun staart heeft onderaan een lange kwast. Bij een paard bestaat de staart uit lange haren.

Hoe heten de haren aan mijn nek?

Dat zijn de manen.

Wat is het verschil tussen een paard en een pony?

Een pony is eigenlijk een klein paard. Een beetje zoals grote of kleine honden. Er kan heel veel verschil tussen zitten (denk maar aan een groot paard en een schetlandpony). Maar soms is het verschil heel klein. Daarom heeft men een schoft (rug)hoogte bepaald die zegt of het een paard is of eerder een pony. Pony's hebben een schofthoogte van maximaal 1,48 meter.

Wat eten ze graag?

Gras of hooi. Maar ook wortels en andere groenten. Haver en korrels vinden ze ook lekker.

Hoe heet het mannetje, het vrouwtje en het kleintje van een paard?

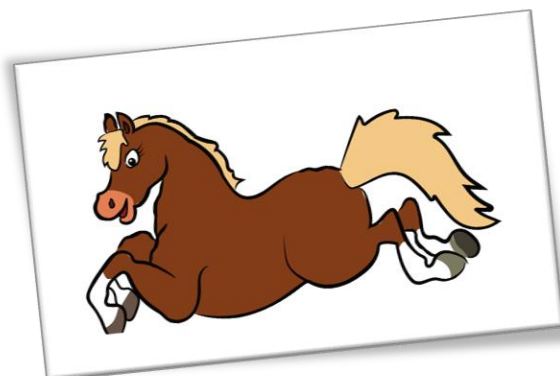
Papa heet hengst, mama is een merrie en het kleintje is een veulen. Zowel bij de paarden, ezels of pony's wordt dit gebruikt.

Welk geluid maakt een paard/ezel? En hoe heet dat?

Een paard kan hinniken maar ook briesen (klapperen met de lippen). Een ezel die gaat balken (dat kan zelfs heel luid zijn).

Hoe heet een groep paarden?

Een kudde.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Waarom zeggen ze dat paarden benen hebben?

Normaal zeggen we over alle dieren dat ze poten en een kop hebben. Maar bij een paard spreken sommige mensen over een hoofd en benen. Dit komt omdat het paard een heel belangrijke rol heeft gespeeld in de geschiedenis van de mens. Voor de auto bestond werd het paard gebruikt als vervoermiddel, of om zware dingen te trekken. Ook tijdens oorlogen werden paarden ingezet. Een paard was dus heel belangrijk en werd een statussymbool. Machtige mensen (Napoleon bv) werden vaak afgebeeld op hun paard. Vandaar dat mensen paarden zijn gaan beschouwen als edele dieren en hen dan ook benoemen als een mens (een hoofd en benen).

Wat wil dat zeggen, een ezelsdracht?

Een ezel is 12 maanden zwanger. Vandaar dat we deze uitspraak gebruiken als vrouwen langer zwanger zijn dan verwacht.

Wat is een muildier?

Een muildier is het veulen van een mannetjesezel en vrouwtjespaard. Het omgekeerde komt ook voor, dan noemen we het een muilezel. Deze dieren kunnen zelf geen kleintjes krijgen. Moeder natuur zorgt er dus voor dat deze dieren zich niet kunnen voorplanten.

Geven paarden en ezels melk?

Ja, want het zijn zoogdieren. Paardenmelk wordt wel iets meer door mensen gedronken dan ezinnenmelk. Ezinnenmelk zou door Cleopatra gebruikt zijn om te baden.

Moestuin

Kijken

Kijk naar het filmpje en lees de blauwe vragen voor. Laat de kinderen antwoorden.

Wat groeit er in de moestuin?

In de moestuin groeien groenten, kruiden, fruit en eventueel ook graansoorten.

Som een aantal soorten groenten op die je ziet?

Rode biet, spruitjes, pompoen, selder, broccoli,...

Wat heeft een plant nodig om te groeien?

Een plant heeft zonlicht, warmte, water en voedingsstoffen nodig.

Welke delen van de plant eten we op?

Dit hangt af van groente tot groente. Van sla eten we het blad, van bieten de wortel. Van courgetten eten we de vrucht,... van bloemkolen de bloem en van selder eten we de stengel. Denk gerust eens na welke groenten je gisteren at en welk deel van de plant je opgegeten hebt.

Wat is compost?

Compost zijn resten van groenten, fruit, grasmaaisel, bladeren en snoeihout die worden afgebroken. Het lijkt wel op aarde, maar dat is het niet. Compost wordt gebruikt in de tuin. Als je een laagje compost toevoegt aan de aarde dan kunnen de planten daar veel voedingsstoffen uit halen en groeien ze goed. Een beetje zoals mensen, als wij voldoende groeten en fruit eten groeien we goed en zijn we gezond.

Doordenkers

Deze groene vragen kan je gebruiken om verdieping te brengen in je les. Ze zijn bedoeld voor de tweede of derde graad, naargelang het niveau van de klas.

Waarom zijn groenten gezond voor ons?

In groenten zitten: mineralen, vitaminen, water en voedingsvezels.

Groenten met een verschillende kleur bevatten meestal ook verschillende vitaminen. Dus eet verschillende kleuren groenten, dan krijg je veel vitaminen binnen.

Wat geven de dieren aan de tuin en wat geeft de moestuin aan de dieren?

De dieren hebben geen toilet zoals wij. Ze doen hun behoefte in de stal op het stro. Op de boerderij wordt de stal dagelijks uitgemest, het stro met kaka en pipi van de dieren gaat op een hoop. Deze hoop noemen we de mesthoop. Die mest kunnen we gebruiken in de tuin. Net als compost geeft mest voedingsstoffen en warmte aan de aarde en zo dus ook aan de

planten in de tuin. Op deze manier groeien ze beter. De groenten uit de tuin zijn voeding voor de dieren.

Welke beestjes helpen ons in de moestuin en welke beestjes zijn een gevaar voor de moestuin?

- ✓ Regenworm: Ze houden de bodem luchtig. Ze maken gaten in de bodem, waardoor er meer ruimte ontstaat voor je planten om te wortelen.
- ✓ Egels: Ze eten graag slakken die onze groenten opeten, waardoor we ze graag verwelkomen in de moestuin.
- ✓ Bijen: Ze zorgen voor de bestuiving van de planten, waardoor er meer vruchten aan de planten komen: pompoenen, courgetten, tomaten, paprika's,...
- ✓ Kleine vogels: Ze eten kleine insectjes op die een gevaar zijn voor de planten.
- Rupsen: Ze eten van de plant en maken er gaatjes in, waardoor de plant verzwakt.
- Bladluizen: Ze eten van de plant en maken er gaatjes in, waardoor de plant verzwakt.
- Slak: Ze eten de plant op, zodat er minder oogst is.
- Duiven en kauwen: Ze eten de zaden en de planten op.

Wat is een insectenhotel?

Een insectenhotel is een plaats waar insecten kunnen overwinteren: bijen, wespen, vlinders, lieveheersbeestjes. Ook trekken we via het insectenhotel insecten aan die zorgen voor de bestuiving van de planten.

